

Sjećanje na Tokio 1964.

Svečanost otvaranja Igara u Tokiju: mornari unose olimpijsku zastavu

Piše: MILKA BABOVIĆ

U očekivanju skorašnjih Olimpijskih igara u Tokiju, Milka Babović prisjeća se kako su izgledali počeci rada Televizije Zagreb, kako su prenošene Igre iz Rima 1960. i zašto, četiri godine kasnije, nije bilo izravnog prijenosa iz Tokija

Zimske olimpijske igre održane u Južnoj Koreji, u zimovalištu Pyeongchang od 9. do 25. veljače prošle godine, dnevni tisak je najavljavao redovito i izdašno. U članku o našem televizijskom programu novinar naglašava da je vremenska razlika između Hrvatske i Južne Koreje osam sati, ali da će domaća televizija izravno emitirati program i noću. Usput dodaje da je i Tokio u istoj vremenskoj zoni (osam sati naprijed), a da 18. Ljetne olimpijske igre u Tokiju 1964. godine nisu kod nas prenošene izravno. To je doista bila činjenica koja je nametala pitanje: a zašto nisu?

Nisu možda smjeli, ili jednostavno nisu znali. Ili možda nisu mogli? Budući da sam bila svjedokom tih zbivanja oslonit ću se na svoje sjećanje, ali i provjeravati pisanom poviješću. Da bi se došlo do odgovora, mora se početi od onih dana kada je televizija ušla u naše živote...

Razdoblje od početka rada Televizije Zagreb, od svibnja 1956., bilo je eksperimentalna faza, učenje televizijskog zanata - tehničkog i programskog. Ta škola bila je jedini put do članstva u Euroviziji, europskoj organizaciji za međunarodnu razmjenu programa, informacija i drugih oblika suradnje. Školovanje je bilo besplatno, bez zabrana, ali uz neka ograničenja. Sve je bilo novo – na burzi rada nije bilo nezaposlenih TV-stručnjaka – a mi smo nastojali što prije pridružiti se onima koji su nas učili.

Snažan izazov i poticaj bila je odluka Međunarodnog olimpijskog odbora,

donesena na 51. sastanku MOO-a u Parizu 16. lipnja 1955. Tada je, naime, odlučeno da će 17. OI 1960. biti održane u Rimu i da će prvi put u povijesti Olimpijskih igara zbijanja prenositi televizija. U povijest je zapisan RAI (Radiotelevisione Italiana – Talijanska radiotelevizija).

Radio Televizija Zagreb (RTZ), osnovana u svibnju 1956., reagirala je sustavno. Prva organizacijska promjena dogodila se 1. listopada 1957. osnivanjem televizijske športske redakcije, a za prvu urednicu postavljena je Milka Babović. Ta je odluka iznenadila javnost. Reakcija je bila, što se javnosti tiče, logična, budući da su

TV program tada realizirali najbolji športski komentatori Radio Zagreba. Mnogi su smatrali da je Mladenu Deliću učinjena nepravda, no Hrvoje Macanović, urednik športske redakcije Radio Zagreba i središnja ličnost cijelog projekta, objasnio je da su Milku Babović ciljano pripremali za urednicu i naglasio: „Novinarsko-reporterski i komentatorski rad Mladena Delića bit će još koju godinu nužan televizijskom programu, s obzirom na to da još nema adekvatne zamjene.“

Ispravnost ove odluke Hrvoja Macanovića u sljedećim godinama uvjerljivo se potvrđuje. Dovoljno je samo proli-

Ljubljana, JRT programski pool - svakojutarnji dogovor o večernjem olimpijskom programu s Igaru u Tokiju: Hrvoje Macanović i Milka Babović

Valerij Brumelj (SSSR) pobjedio je u skoku u vis (218 cm)

stati kalendare značajnih športskih događaja što ih je u televizijskom programu komentirao Mladen Delić.

UVJERLJIVA POBJEDA TOKIJA ZA DOMAĆINA OI 1964.

Sljedeća 1958. godina značajna je u povijesti razvoja televizije. Potkraj studenog i početkom prosinca 1958., nakon pokretanja TV-studija u Beogradu i Ljubljani, uspostavljaju se usmjerene veze BEOGRAD - Avala - Čot - Ozren - Psunj - Sljeme - ZAGREB - Krvavec - LJUBLJANA i počinje emitiranje zajedničkog programa JRT-a (Jugoslavenska radiotelevizija). Nismo više ekperimentalni program, stručno smo prerasli - tehnički i programski - to razdoblje. I to za nepune tri godine!

Olimpijske igre 17. olimpijade u Rimu (od 28. kolovoza do 11. rujna 1960.) naša su stvarnost! JRT kao članica Eurovizije, prijavljuje se, plaća prava prijenosa, dobiva komentatorsko mjesto. Komentatori su Hrvoje Macanović (urednik zagrebačke radijske športske redakcije) i Milan Kovačević (urednik beogradske športske redakcije). Mladen Delić pokriva u Rimu 1960. olimpijski radijski program, a uz njega je i prnova Ivan Tomić.

Organizator može akreditirati samo dva novinara po komentatorskom mjestu. Ta akreditacija je legitimacija kojom se jedino može ući u press centar i doći do novinarskih telefonskih kabina, koristiti radno mjesto - stol s pisaćim strojem i na njemu dovoljno papira. One bogatije članice Eurovizije mogle su platiti mlađim članovima redakcija putne troškove i boravak, a oni su, pomažući starijima, olakšavali im posao ali i sami učili. Mi smo spadali među one koji su morali paziti na svaki novčić, tim više što se plaćalo devizama kojih je bilo premalo...

Hrvoje Macanović znao je da ja kao urednica i komentatorica-početnica takvu priliku moram moći iskoristiti i naučiti nešto od dosta toga što još ne znam. Problem je riješen dogovorom da pomazem obojici komentatora i da pišem za novine priče „sa i oko stadiona“ te da honorar-

rom podmirim izdatke za boravak u Rimu. Funkcioniralo je!

U groznici zaposlenosti, ali i zadovoljstva da smo i mi aktivni sudionici prvog televizijskog prijenosa programa Olimpijskih igara u Rimu, sljedeće Igre nismo niti spominjali. MOO radi svoj posao - složene pripreme. Naime, XVIII. Olimpijske igre 1964. priredit će Tokio (izabran je za vrijeme 56. sastanka MOO-a, 26. svibnja 1959. u Münchenu).

Sve je teklo redom. Za dio tog zaista velikog pogona, za članove MOO-a završava 17. olimpijada, četiri godine priprema i rješavanja svih očekivanih i nenadano iskrsljih problema. Za realizatore XVIII. Olimpijskih igara - veliki tehnički i programski posao tek počinje. A bilo je mnogo toga - posebno se to odnosilo na Japan...

U Europi, i u zemljama saveznicama, Drugi svjetski rat završen je u svibnju 1945. Za Japance rat je trajao još sedam godina - američka okupacija završena je bila 8. travnja 1952. mirovnim ugovorom koji su potpisali SAD i Japan, te zapadni saveznici i Europa. Japan nije dobio ni poziv da sudjeluje na prvim poslijeratnim Igrama u Londonu 1948. Temeljite promjene japanskog društva omogućile su organizirati novi nacionalni olimpijski odbor. MOO ga je potvrdio i primio u članstvo. Japanci uvode svakogodišnje obilježavanje Olimpijskog dana, a zatim su se, uz potporu vlade, kandidirali za domaćina Igara 1960. (koje su pripale Rimu). Rezultat glasanja članova MOO-a na sastanku u Parizu 16. lipnja 1955. bio je sljedeći: od sedam kandidata, Japan je sa četiri glasa bio posljednji. Za praštanje i zaborav bilo je prerano.

Da vrijeme i prilika čine svoje, potvrdilo se na jednom od sastanaka članova MOO-a u Tokiju povodom 3. Azijskih igara. Tom su prigodom oba japanska člana MOO-a - dr. Shingro Takaishi i dr. Ryotaru Azuma - predložili da se 55. sastanak MOO-a održi u Tokiju 14. svibnja 1955. Istog trena njihov prijedlog podržao je finski član MOO-a Erik von Frenkell. Prijedlog je usvojen i prvi put je sjednica MOO-a održana u Tokiju.

Najprije su se divili izgradnji nad kojom je bdio arhitekt Kenzo Tange, velikan svjetske arhitekture 20. stoljeća. Divljenju i pohvalama gostoljubivosti nije bilo kraja. A kruna svemu bilo je otvaranje velebne dvorane i kada je veliki zbor otpjevao olimpijsku himnu, što ju je Grk Samaras skladao za I. Olimpijske igre 1896. u Ateni. Ishod glasanja za domaćina Igara 1964., na sastanku MOO-a u Münchenu, 25. svibnja 1959., bio je: Tokio 34 glasa, Detroit 10, Beč 6 i Bruxelles 5...

PRVI EUROVIJSKI IZRAVNI PRIJENOS

Godina je 1961. i Tokio ima pred sobom još tri godine priprema. Članovima MOO-a je to vrijeme ispunjeno ozbiljnim poslovima.

Mi, Zagrebačka televizija, tehničko-programski korisnici njihovih priprema i realizatori Olimpijskih igara u Tokiju, to isto vrijeme ispunjavamo svakodnevnim programom. Jednostavno rečeno: nastojalo se koristiti sve bolju tehničku opremu i provjeravati iskustvo i znanje stečeno u Rimu 1960. To provjeravanje obilježeno je velikim događajem - prvim eurovijskim izravnim prijenosom! U Zagrebu 19. studenog 1961. na Gradskom stadionu u Maksimiru, nogometna utakmica Jugoslavija - Austrija 2-1(1-1). Reporter je bio Mladen Delić.

Natjecateljski dio športa, po čijem se kalendaru odre-

đu je i televizijska programska shema, postaje dio naših navika, gotovo javna obveza. A to povlači i obvezu plaćanja prava prijenosa. Tome se još pribrajaju troškovi slanja reportera na mjesto događaja i boravak tamo, a pribraja se i cijena posebne reporterske telefonske linije - uz već plaćenu sliku stizao je i međunarodni ton.

Kad je računovodstvo poslalo sveukupne troškove izravnih prijenosa, napravljen je popis športova i natjecanja koja imaju prednost. Odluka se temeljila na gledanosti i popularnosti športova. Usput, da se ne zaboravi, od 1. siječnja 1961. plaćala se i mjesečna pristojba za televizijski program, a zakon je obvezivao vlasnika da prijavi televizijski prijemnik.

„Neatraktivni športovi“ nisu brisani iz programske sheme, samo se moralo naučiti kako taj program dostaviti potrošaču jeftinije. Saznajemo za mogućnost *off-tube* komentiranja: plaća se pravo prijenosa i dobije slika i međunarodni ton, zatim se plati telefonska linija za takozvanog „vodiča“, a to je komentator s mjesta događaja. Ne šalje se dakle svoja komentatorska ekipa i ne plaća se komentatorsko mjesto. Zagrebački komentator, na primjer, sjedi u studiju u Šubićevoj ulici i kroz slušalice na ušima sluša komentar austrijskog kolege i prevodi za domaće gledaoce.

Nakon duge rasprave bilo je odlučeno da se posla komentatora prihvati simultani prevodilac njemačkog jezika. Jasno, iz zagrebačkog studija. Mi učimo kako se koristi *off-tube* postupak... .

Prenosilo se tako svjetsko prvenstvo u alpskom skijanju. Nakon najave i eurovizijske špice, prevodilac je

Cilj utrke na 10 000 m: zlato je iznenađujuće osvojio Bill Mills poručnik marinac, Indijanac iz plemena Lakota (to je bila prva zlatna olimpijska medalja na 10 000 m za američku atletiku). Tunizanin Mohammed Gammoudi ciljem je protrčao drugi, a Ron Clarke (Australija) je bio treći

National Jingu Stadium: svečanosti otvaranja prisustvovalo je 71 556 gledatelja

mirno počeo prevoditi, jasno i razgovijetno, obavijestio gledaoce „... da za koji trenutak počinje ovogodišnji POLAZAK najboljih svjetskih velemajestora alpske skijaške discipline POLASKA...“

Hrvoje Macanović i Milka Babović su u predvorju studija... Slušalice su na ušima. Hrvoje Macanović je stručni nadzornik-ocjenjivač a urednica športske redakcije kao učenica koja polaže dva ispita: novi način rada i znanje njemačkog jezika.

Pogledali su se i razumjeli - ABFAHRT je njemačka riječ za POLAZAK, ODLAZAK, ODHOD, ODVOŽENJE, ali i za disciplinu alpskog skijanja - SPUST. Naš prevodilac se ispričao da se nikada nije bavio športom i da je smetnuo s uma da jednostavno ne zna njemačko športsko nazivlje.

Nakon ove (ne)zgode bilo je jasno da *off-tube* komentar ne smije biti doslovni prijevod riječi stranog komentatora, već izvor aktualnih podataka onome koji sjedi u zagrebačkom studiju sa slušalicama na ušima. Hrvoje Macanović je objasnio: „Austrijski komentator ne mora učiti svoje gledateljstvo pravilima skijanja, dok naš mora! Dio našeg gledateljstva ne poznaje zimske športove...“

HRVOJE MACANOVIĆ – ŠEF-UREDNIK POOLA U LJUBLJANI

No, vratimo se na Olimpijske igre u Tokiju (10.10. - 24.10. 1964.) Tehničkih izravnih veza za prijenos slike iz Tokija u Europu (telekomunikacijski satelit Early Bird lansiran je pola godine kasnije 6. travnja 1965.) nije bilo. Slijedeći upute za članice Eurovizije, u Ljubljani se osniva JRT *pool* čiji je šef-urednik bio Hrvoje Macanović, a novinarka-komentatorica Milka Babović.

Prvi put u povijesti slika je avionima stizala u London, odakle su slika i međunarodni ton emitirani u EBU mrežu. Nije bilo tv-vodiča. Služili smo se agencijskim vijestima i radioprogramom kao informacijama za komentar (Mladen Delić izvještavao je iz Tokija za program Radio Zagreba). Zbog vremenske razlike, njegovi radijski izvještaji bili su još dragocjeniji za *pool* ekipu.

No, kada je 14. listopada 1964. smijenjen Nikita Hruščov, svi su kanali informacija športskih vijesti bili blokirani. Tih se dana pokazalo znanje i profesionalnost Hrvoja Macanovića - naučio nas je kako se snaći „jer novinar mora znati gdje će naći podatke, budući da se program mora nastaviti.“

I olimpijski program iz Tokija emitiran je redovito, svaku večer...